

NORDISK
NUMISMATISK
ÅRSSKRIFT
1953

NORDISK NUMISMATISK UNION

DE DANSK-SVENSKKE KRIGSPENGESEDLER

1809

AF

GEORG GALSTER

I den krigstilstand, som fra februar 1808 bestod mellem Danmark-Norge og Sverige, frembød der sig i begyndelsen af 1809 en gunstig lejlighed til at føre den danske hær over til Skåne. En streng isvinter lagde fra midten af januar fast bro over Øresund, og de engelske orlogsskibe var sejlet hjem. Frederik VI lagde vidtløftige planer for overgangen.¹ Fra den 16. februar udsendtes daglig balloner med et agitationsskrift: »Strödda Anmärkningar öfver Sveriges Ställning i sommaren 1808». Det var anonymt, men forfattet af »tyranmorderen» Carl Frederik Gyllenborg (Ehrensvärd), som nu stod i den danske konges tjeneste ud fra sine skandinavistiske idéer om en personalunion mellem de nordiske riger.²

Blandt de mange forberedelser var også planerne om betalingsmidler for den danske hær; det var jo Frederik VI magtpåliggende, at krigen blev ført så human som muligt, og at soldaterne betalte deres indkøb hos befolkningen kontant.

Stats-, finans- og commerceminister, grev Heinrich Ernst Schimmelmann lod gennem møntdirektøren Hans Jacob Arnold Branth^{2a} og chefen for feltcommissariatet på Sjælland, generalkrigscommissair Friedrich Ju-

¹ (C. Th. Sørensen) Den paatænkte Overgang til Skaane eller Perioden Januar-Marts 1809. Meddelelser fra Krigsarkiverne udgivne af Generalstaben. 4. Bind (Kbh. 1890) s. 81—98.

² Lolo Krusius-Ahrenberg: Tyrannmördaren C. F. Ehrensvärd, samhällssyn och politiskt testamente (Helsingfors 1947) s. 406—412.

^{2a} Født 1751 i Sandsvær, død 11. marts 1831 i København. 1771 guardein ved mønten i Kbh., 1773 ved sølvværket i Kongsberg. 1776 møntmester på Kongsberg, 1797 i Kbh., 1802 prædicat af møntdirektør, 16. juni 1810 afsked. Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: Patriciske Slægter II (1911) s. 66. J. Wilcke: Kurantmønten 1726—1788 (1927) og Specie-, Kurant- og Rigsbankdaler 1788—1845 (1929) se registre.

lius Haxthausen^{2b} foretage en række undersøgelser om det svenske pengevæsen, inden han den 15. februar indgav sin allerunderdanigste forestilling, ledsaget af et udførligt forslag. De pågældende papirer gengives her s. 166—177 i tidsfølge (bilag 1—9).³

Grev Schimmelmans forestilling fik ved kongens påtegning aller-nådigst bifald (se ad bilag 6).

I henhold hertil arbejdede grev Schimmellmann videre med sagen og fremsendte den 27. februar en skrivelse til kongen, der vel ikke længere foreligger i original, men i udførligt referat i Cabinetkets forestillingsprotokol (bilag 7).

Herpå fulgte kongens resolution af 6. marts (bilag 9).

I henhold hertil blev trykt en del pengesedler: 15 bankbøger (4 500 stk. sedler på 2 rigsdaler og 4 500 stk. sedler på 20 rigsdaler), som siden i 5 forseglede pakker blev nedlagt i Finanscollegiets arkiv.

Den gunstige lejlighed til at udføre »den intenderede Overgang til Skaane», som Frederik VI betegnede sit forehavende, blev imidlertid forpasset, idet isen i midten af februar brød op og kongen, da det kom til stykket, betænkte sig på at anvende alle de skibe, både og fartøjer, som var rekvireret og rede til at sætte ind.

Mange år efter nedtegnede den gamle konferensråd Erich Christian Werlauff (1781—1871) sine erindringer,⁴ og her omtalte han også krigen med Sverige og den påtænkte landgang i Skåne:

»Imidlertid var man her gaaet saa langt i sine Planer, at der endogsaa blev udstedet Papirspenge eller Bons, som de kaldtes, paa Svensk, der skulde være brugte til Betaling i Skaane. Collin, som paa den Tid var Fuldmægtig i Finantscollegiet, gjorde i Forening med mig selv paa det kongelige Bibliothek ved Hjælp af svenske Ordbøger Udkast til disse Papirspenge, der endog bleve trykte, og af hvilke for faa Aar siden endnu i Finantsministeriet forefandtes et stort Oplag.»

Nogle (6 stykker) prøvetryk, som ikke var blevet approberede, af disse

^{2b} 1772—1834. 1805 stabskaptajn, 1807—9 chef for feltcommissariatet ved hæren i Holsten, 1809 på Sjælland, 1808 generalkrigscommissair. Rockstroh (S. A. Sørensen) i Dansk biografisk Leksikon IX (1934) s. 483. Danmarks Adels Aarbog IV (1887) s. 182.

³ Finanskollegiet. Schimmellmanniana. Kgl. Reskripter og Resolutioner vedk: diverse Finantsager 1805—1813 (Lægget: Repræsentativer til Brug for en dansk Armee i Sverrig). Rigsarkivet, København. — Første antikvarien Nils Ludvig Rasmusson har med vanlig elskværdighed, delvis bistået af bankokommissarie Torgny Lindgren, påtaget sig det store arbejde at kommentere bilagene i noterne 13—47, hvorfor udgiveren er ham stor tak skyldig.

⁴ Danske, især københavnske Tilstande og Stemninger ved og efter Overgangen til det nittende Aarhundrede. Efterladte Optegnelser af E. C. Werlauff. Historisk Tidsskrift 4. Række 4. Bind (Kbh. 1873—74) s. 333. Disse erindringer blev nedskrevne 1866 af den da synssvækkede forfatters ældste søn, fuldmægtig Wilhelm Werlauff.

sedler blev liggende imellem ovennævnte finansdeputerede Jonas Collins private papirer. Efter hans død, den 28. august 1861,⁵ blev de fundne der af hans sønnesøn, journalisten Edgar Collin,⁶ som forærede dem til sin ven, boghandler Herman Henrik Julius Lynge.⁷ Denne skal have tilbudt det kgl. Myntcabinet disse sedler som gave, men fik det svar, at man ikke samlede på sligt. Lynge beholdt da sine 6 sedler, og de bevirkede, at han gav sig til at samle også på danske pengesedler, af hvilke han som bekendt ved sin død (5. dec. 1897) efterlod en aldeles enestående samling. — Lynge foreviste sine sedler til den svenske publicist Oskar Patrick Sturzen-Becker (også kendt under pseudonymet Orvar Odd), og denne skrev i sin *Skandinavisk Gazette* (No. 3 Helsingborg d. 12. Oktober 1861) en artikel om disse »Skandinaviska papperspengar (Ett bidrag til den »praktiska skandinavismens» historia).»⁸ Denne artikel havde til følge, at den kendte svenske samler og bibliotheksmand Gustaf Edvard Klemming gentagne gange tog til København og til sidst bød Lynge 1 000 kroner for sedlerne. Men Lynge vilde ikke af med disse papirlapper, som han ikke uden grund anså for unica. Først efter hans død kom de på auktionsbordet (15. april 1899) og blev i kataloget⁹ fremhævet som en særlig raritet:

124. 1809. 24 Rixdaler Svensk Riksgäld. Udstædt efter Hans Danske Majestæts Befaling af () af det danske Felt-Commissariat for Fire og Tyve Rigsdaler Svensk Rigsgield, og indløses af Depositocassen i Kiøbenhavn med Tyve Rigsdaler dansk Courant. [Se note 49 s. 178.]

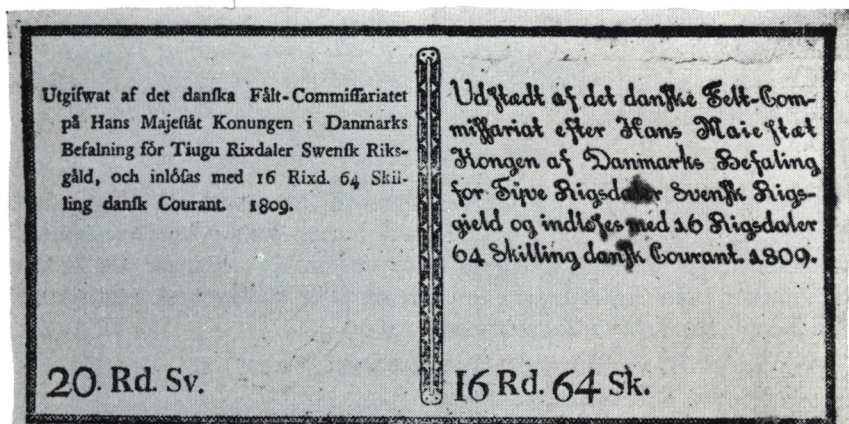
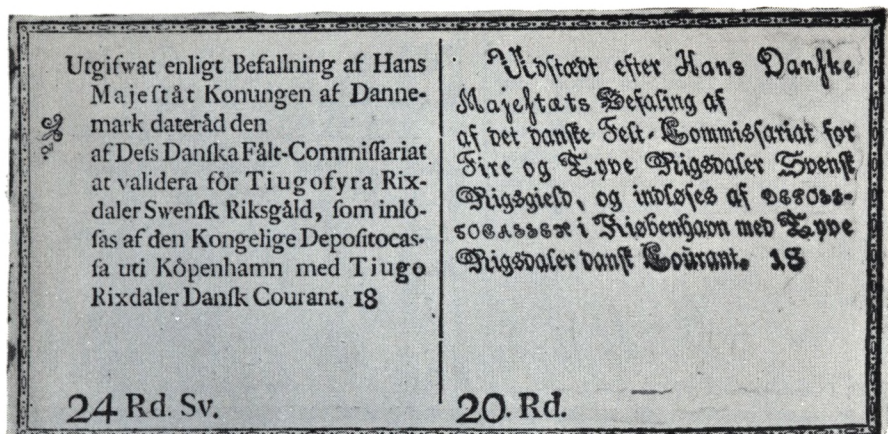
⁵ 1778—1861. Harald Jørgensen i *Dansk biografisk Leksikon* V (1934) s. 389—95. — Jonas Collin nævner ikke sagen i sin selvbiografi, nedskrevet da han var henvend 80 år gammel, se E. Collin: H. C. Andersen og det Collinske Huus (Kbh. 1882). Da grev Schimmellmann kun skrev på tysk, og kongen forlangte alle forestillinger til ham skrevet på dansk, var det Collins opgave at oversætte for finansministeren. Collin, anførte bog, s. 533.

⁶ 1836—1906. Robert Neeindam i D. biogr. Leksikon V s. 386—7. Edgar Collin var journalist ved *Nationaltidende*; på hans indlæg her i bladet for lørdag aften den 2. december 1899 grunder sig de ovenfor givne oplysninger om sedlernes historie 1861—1899.

⁷ 1822—97. Ove Tryde i D. biogr. Leksikon XV (1938) s. 29—30. Se endvidere J. W. i Numismatisk Forening 1885—1915. Numismatisk Forenings Medlemsblad III Nr. 7. Juni 1919 s. 73 og 87. Carl Claudius: Om Samlere af en Samler. Sstds. VI Nr. 4 Oktober 1921 s. 44.

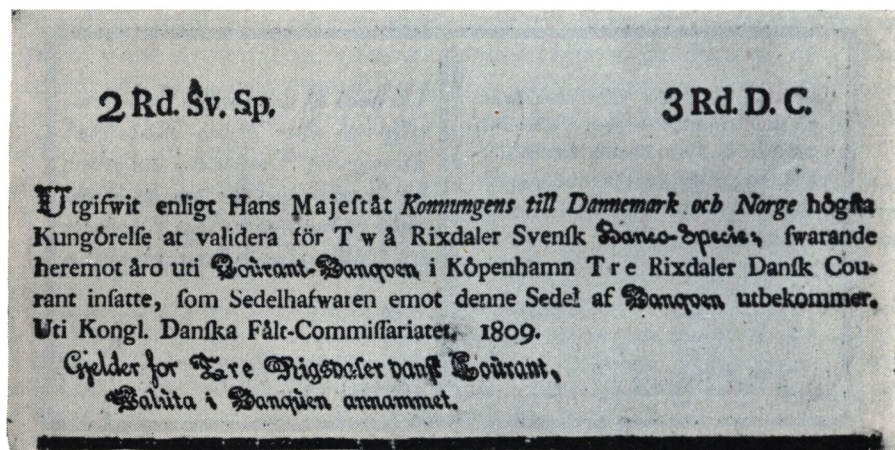
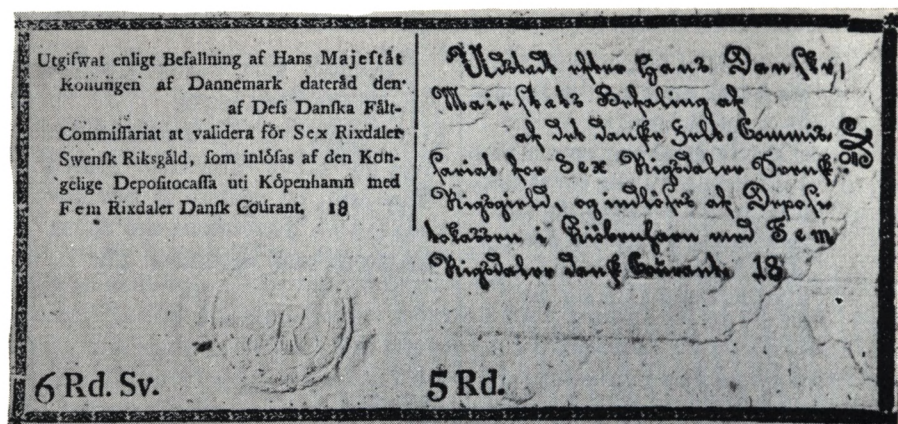
⁸ St.-B. formoder, at »de famösa luftballongs-manifesterna» var författade af den »bekante dr Höst» (d. v. s. Jens Kragh Höst, 1772—1844), hvilket jo som ovenfor fremstillet var urigtigt. — Han bekræfter sedlerne: »De äro tryckta, temligen dåligt och primitift, på ett fast och groft, gråblått skriftpapper, aflängt skuret, närmast i formen af vanliga vexlar», og han gør opmærksom på sprogfejlen »Utgifwat» (i stedet for: utgifwit). Det kan her tilføjes, at papiret til sedlerne blev leveret af Joh. Chr. Drewsen, Strandmøllen, der havde leverancen af alt papir til banken og det meste papir til staten. Se Collins i note 5 anførte bog s. 536 f.

⁹ Fortegnelse over afdøde Kancelliraad, Boghandler H. H. J. Lynge's efterladte Samling af Pengesedler etc. samt Medailler, Jetons og Tegn fra Danmark, Norge og de danske Besiddelser, som bortsælges ved offentlig Auktion i Walkendorfs-gade 8, 1ste Sal, Lørdag den 15de April 1899, Eftermiddag Kl. 5 samt følgende Dage.

Lyng 124. 125. Kungl. Myntkabinettet, Sth. Skala 1 : 2,1.

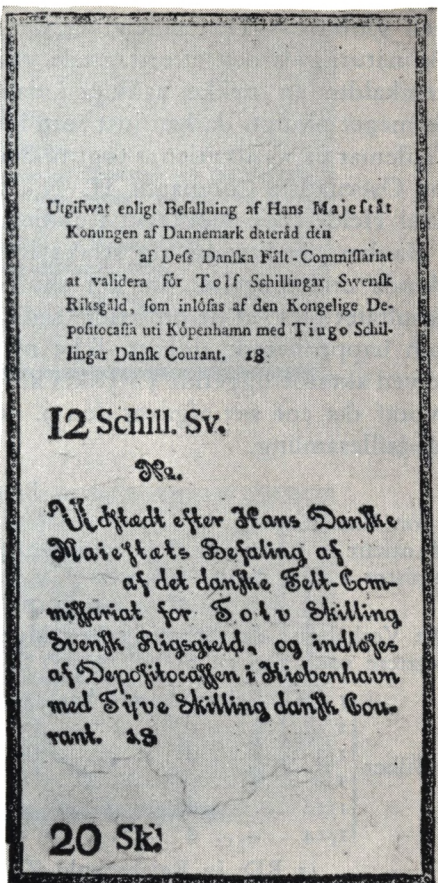
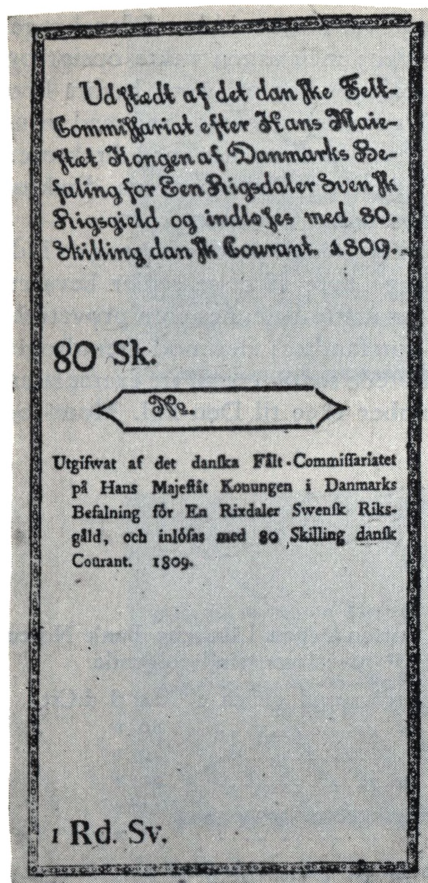
125. 1809. 20 Rixdaler Svensk Riksgäld (= 16 Rd. 64 Sk. dansk Courant).
 126. — 6 Rixdaler Svensk Riksgäld (= 5 Rd. dansk Courant).
 127. — 2 Rixdaler Svensk Banco-Specie (= 3 Rigsdaler dansk Courant).
 128. — En Rixdaler Svensk Riksgäld (= 80 Skilling dansk Courant).
 129. — 12 Schillingar Svensk Riksgäld (= 20 Skilling dansk Courant).
 Nr. 124—29 sælges under ét. Frederik VI paatænkte i Begyndelsen af 1809 en Overgang til Skaane for at erobre denne Provins, et Projekt som dog aldrig iværksattes. Disse Sedler vare udførte for at medbringes og udgives der, og ere et talende Bevis for Kongens faste Overbevisning om det lykkelige Udfald af Foretagendet. Ovenstaaende komplette Suite Sedler er de eneste Exemplarer der existere af disse meget interessante og i historisk Henseende saa betydningsfulde Aktstykker (se nærmere om denne Periode og disse Sedler i »Meddelelser fra Krigsarkiverne» IV Pag. 81, »Skandinavisk Gazette» udg. af Sturzen-Becker 1861 Nr. 3 og fl. St.).

Lyngø 126. 127. Kungl. Myntkabinettet, Sth. Skala 1 : 2,1.

Rigsantiquaren Hans Hildebrand skrev derefter den 6. april til sin gode ven Peter Hauberg, administrerende inspecteur for Den kongelige Mynt- og Medaillesamling og gav ham i commission at byde indtil 500 kroner på Riksbankens vegne. Først derved vakttes Haubergs interesse for disse sedler. Den kongelige samling lå just i underhandling om køb af fhv. museumsdirektør Christian Frederik Herbsts¹⁰ store samling af pengesedler og var derefter — i modsætning til forholdene 1861 — interesseret i at forøge denne afdeling. Hauberg mødte derfor på auktionen og havde

¹⁰ 1818—1911. Henry Petersen (Georg Galster) i D. b. L. X (1936) s. 145—7. Se endvidere den i note 7 nævnte artikel N. F. Mbl. III s. 75.

Lyngø 128. 129. Kungl. Myntkabinetet, Sth. Skala 1 : 2,1.

fra privat side fået stillet et betydeligt beløb til rådighed til indkøb for samlingen. Imod ham bød mønthanleren Eiler Hagbarth Kirchhoff¹¹ i commission for en tilstedeværende dansk samler, der havde givet tilsagn om, at sedlerne skulde blive i landet. Så blev de for 4 200 kroner — en fabelagtig pris i datiden — tilslået Kirchhoff for fabrikant Johan Peter Goldschmidt (senere navneskifte til Guildal). Stor var Haubergs ærgrelse, da Hildebrand i et brev af 21. november s. å. meddelte ham, at »de dansk-svenska sedlerna hafva nu omsider kommit i Riksbankens sedelsamling, dit de blifvit skänkta af en ordenshungrig person, hvars namn jag hört,

¹¹ 1855—28. august 1922. Numismatisk Forenings Medlemsblad VI Nr. 15. November 1922. S. 211.

men glömt». — Den ædle giver, der forud var blevet ridder af danebroge, fik naturligvis den eftertragtede vasaorden; men sagen vakte opsigt og fremkaldte en række artikler i dagspressen,¹² der må have berørt herr G. meget pinligt, da han just som industriens repræsentant var med prins Valdemar på »Valkyrien»s togt til Siam, hvor han sammen med direktøren for Østasiatisk Compagni H. N. Andersen og Privatbankens direktør Axel Heide blev modtaget i audiens hos kong Chulalongkorn.

Hauberg henvendte sig straks efter til Rigsarkivet, der foretog en indgående undersøgelse, om der skulde ligge flere af disse sedler bevaret. Resultatet blev, at de omstridte sedler, der måtte betegnes som prøvetryk, som uapproberede udkast, ikke mere forefandtes; derimod fremdroges de ved akterne liggende 3 stykker autoriserede sedler i to til tre eksemplarer, hvoraf det ene sæt afgaves den 9. december 1899 til Den kgl. Mønt- og Medaillesamling.

Bilag 1

a son Excellence

Monsieur le Comte de Schimelman
ministre a Etat & des finances

p. p.

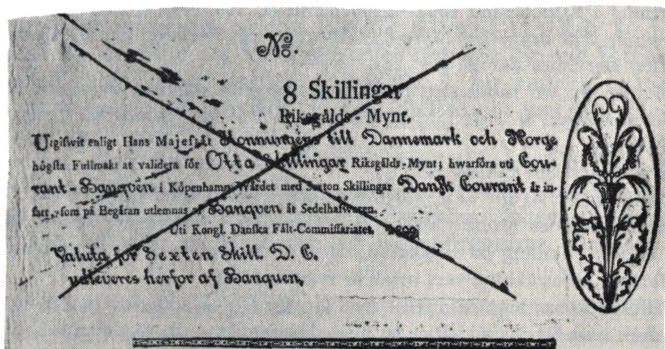
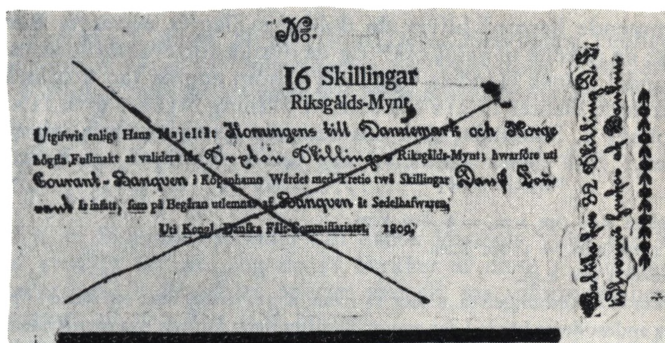
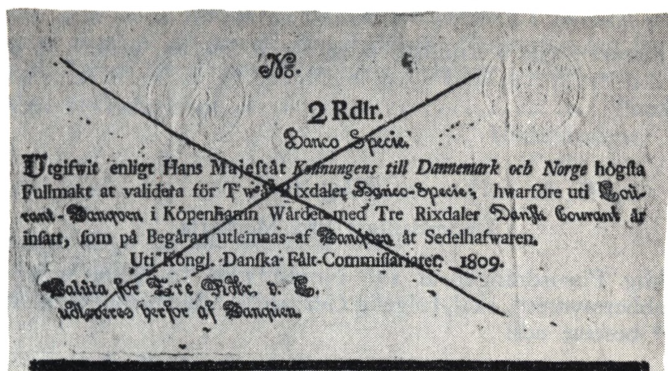
Die Verhältniss der Schwedischen Muntz Sorten gegen Dänische Bank Noten, Letztere nach pari zu 25 pCt gegen Species¹³ berechnet, sind folgende

in Silber	1 RD: Schw: Specis hat 48 β Species und gleich 1 rd	24 β d: Crt
	2/3 d° 32 »	80 »
	1/3 d° 16 »	40 »
	1/6 d° 8 »	20 »
	1/12 d° 4 »	10 »
	1/24 d° 2 »	5 »
in Paymen	1 RD: in Reichschuld Zettels ist 50 pCt schlechter als	
	Species, und allso gleich	80 β d Crt ¹⁴
	1/2 d° .. oder 24 β	40 »
	1/3 d° 16 »	26 ² / ₃ »
	1/4 d° 12 »	20 »

¹² Nationaltidende 30. nov., 2., 4., 5. og 9. december 1899 (»En Skandale. En Kamp om Pengesedler»). — Aftonbladet i Stockholm bragte den 2. december en artikel om disse sedler under overskriften: »En dansk kung som falskmyntare», hvad der fremkaldte en længere redegørelse i »Vort Land» for tirsdagen den 2. januar 1900, hvori denne uretfærdige beskyldning mod Frederik VI tilbagevistes. Arkivar G. N. Kringelbach i Rigsarkivet forsynede bladet med de fornødne oplysninger. — Om fabrikant Goldschmidt (Guildal), der døde 21. december 1920, henvises til Numismatisk Forenings Medlemsblad III, juni 1919 s. 97 f. og V, januar 1921 s. 213; om hans samlings sstds. III, maj 1920 s. 177—310.

¹³ Enl. Kungl. Förordning 27 nov. 1776 sattes 124 rdr dansk Courant = 100 svenska specie riksdaler d. v. s. kursskillnaden i dansk valuta belöpte sig till 24 %. R. G. Modée, Utdrag utur publique handlingar X (1772—76) tr. 1781, s. 731.

¹⁴ 1 riksdaler specie (mynt eller bankosedel) 1802 fastställd som = 1 1/2 riksdaler riksgälds. Riksdaler riksgälds alltså 33 1/3 % (ej 50 %) sämre än riksdaler specie.

Øre oder Kupfer Müntzen

Duppelten Slanter¹⁵ gilt 6 Rundstk oder $1/2 \beta$ Species, gleich $1\frac{1}{4} \beta$ dCt.
 einzelne ... d¹⁶..... 3 d^o..... $5/8$ »
 Rund Stucken¹⁷ $5/24$ »

Bilag 2

Underdanigst Pro Memoria

De medholdig Forordninger af 27de Novbr 1776 fra Aaret 1777 udmyntede Svenske Kobbermynter¹⁸, skal, følgelig Gerhardts Allgemeiner Contorist 2^{den} Deel Pag: 223^{ve} 19 bestaae udi:

Slanter, dobbelte zu 6 Oer Kpf:Mz. Gew: 590 Holl: As	
einfache zu 3 ditto — — —	295 ditto
Rundstück, ganze zu 1 ditto — — —	98 $\frac{1}{2}$ ditto ²⁰
$1/2$ be zu $1/2$ ditto — — —	49 $\frac{1}{8}$ ditto ²¹

Overensstemmende hermed bliver de dobbelte Slanter udbragte Pundet kölnsk til 161 $\frac{44}{5}$ Stk; de enkelte til 32 $\frac{88}{5}$ Stk²² og de øvrige Sorter forholdsmæssig hermed.

Af Skippundet Dansk Handels Vægt 320 $\mathfrak{A}$, som udgiør 340 $\mathfrak{A}$ kölnsk, udmyntes herefter af enkelte Slanter 11,212 Stk som i 1 Skilling Stykker give 116 Rdr. 76 β .²³

Vores Kobber 1. Skillingstykker ere derimod Pundet kölnsk udmyntede til 40 Stk hvorefter 1. Sk $\mathfrak{A}$ dansk Handels Vægt 340 $\mathfrak{A}$ kölnsk til 141 Rdr 64 β .²⁴ Naar

¹⁵ dubbel slant = 2 öre s.m. = 6 öre k.m.

¹⁶ slant = 1 öre s.m. = 3 öre k.m.

¹⁷ runstycke = 1 öre k.m.

¹⁸ I den citerade förordningen (a. a. not 13 ovan, s. 732) säges intet om dessa kopparmynts vikt utan fastställas endast deras värde i det genom förordningen införda nya myntsystemet. Slantarnas och rundstyckenas vikt hade reglerats genom förordningar av 1743 (2 öre s.m.) 1730 (1 öre s.m.) och 1723 (1 öre k.m.).

¹⁹ M. R. B. Gerhardt, Allgemeiner Contorist oder neueste und gegenwärtiger Zeiten gewöhnliche Münz- Maass- und Gewichtsverfassung, I—II, Berlin 1790—92. Gerhardts bok utkom i dansk översättning i Köpenhamn 1798—1799 i 2 delar: Almindelig Contorist eller den nyeste og for nærværende Tid brugelige Mynt-, Maal- og Vægt-Forfatning i alle Lande og Handelsstæder. Tabellen återfinnes där II: 2 s. 121.

²⁰ En beräkning ger vid handen att uträkningen ungefär stämmer överens med den svenska myntfotens bestämmelser, se Nils Ludvig Rasmusson i Torgny Lindgren, Sveriges mynt 1719—1776 (1953), s. 153.

²¹ Några $1/2$ runstycken funnos ej.

²² 1 pund kölnsk (467,62 gr) = 9 729,36 holländska ass (0,048063 gr), C. o. F. Noback, Vollständiges Taschenbuch der Münz-, Maass- und Gewichts-Verhältnisse, Leipzig 1851, s. 427, 39.

²³ Räknat efter 96 Skilling på riksdalern, d. v. s. de svenska skillingstyckena räknade efter dansk mynträkning, en uträkning vars orsak är svår att förstå.

²⁴ Jfr J. Wilcke, Kurantmønten 1726—1788 (1936), s. 154, som dock anför en beräkning från 1773 enligt vilken man får 133 riksdaler 36 β på skeppundet — d. v. s. han har räknat med 310 ej 340 pund på skeppundet, alltså efter silvrevikt i st. f. efter handelsvikt se R. W. Bauer: Haandbog i Mønt-, Maal- og Vægtforhold, 2. udg. (Kbh. 1882) s. 14.

disse herefter devalveres imod hine 1 Slanter Stykke til 1 Skilling blive de circa 21 1/4 ProCtto slettere; hvilket er den forløbige Oplysning ieg har at opgive, i Anledning af Deres Excellences Naadigste Befaling i Gaar.

Mynten den 7de Febr 1809.

Underdanigst
af
H. I. A. Branth

Til

Deres højgrevelige Excellence, Herr Stats-
Finants og Commerce — Minister
Greve af Schimmelmann.

Bilag 3

Underdanigst Nota!

De trende Svenske Kobber Mynter som Deres Excellence venligst behagede at overlevere mig i Gaar til Undersøgelse og Valvations Anstillelse efter den danske 2 1 Skillings Mynthed, finder jeg, efter Richtpfenningen optrækket vejer:

a, 1 Skillingsstykket af Præg 1805		7728 Dele
b, 1/2 ditto	 ditto	3920 ditto
c, 1/4 ditto	 1803	1856 ditto ²⁵

hvorefter af a, et Skippund Kobber udi dansk Handels Vægt 340 $\mathfrak{A}$ cölnsk, er udmyntet til 5766 $\frac{202}{488}$ Stykker, og de 48 Stykker af disse 1 Skillinger circulerer som Skillemynt mod 1 Rigsdaler Species svensk, saa udbringes bemeldte Sk $\mathfrak{A}$, derefter beregnet, til 120 Rdr 6 β Species.

Af b, Skippundet cölnsk Vægt 340 $\mathfrak{A}$, paa lige Maade til 11,368 Stykker eller 118 rd 20 β Species og endelig af c, Skippundet til 340 $\mathfrak{A}$ cölnsk til 24,011 Stykker eller 125 Rdr 2 β Species. —

Medholdig hermed bliver 4800 Stykker af forbemeldte svenske Kobber 1 Skillinger eller 100 Rdr Species Skillemynt i danske Kobber 1 Skillinger, Sk $\mathfrak{A}$ cölnsk Vægt 340 $\mathfrak{A}$ udmyntet til 141 Rdr 64 β , værd 117 Rdr 88 β .

Videre 9600 Stk. svenske 1/2 Skillinger eller 100 Rdr. Specie Skillemynt i ditto danske Kobber 1 Skillinger værd 119 Rdr 60 β , og endelig 19200 Stykker i svenske 1/4 Skillinger eller 100 Rdr Species Skillemynt paa lige Maade i dansk Kobber 1 Skillinger, værd 113 rd 27 β .

For at komme Maalet noget nærmere til den sikkrere Værdies Bestemmelse af forberørte svenske Kobber Mynter, som ikke stykviis justeres og følgelig ei forholdsmæssig imod hinanden efter enkelte Stykkers Undersøgelse og Valvation saa nøiagtig kan udfalde, recapitulerer jeg Udregningernes Resultat.

²⁵ På kölnemarken (= 233,856 gr) gick 65 536 Richtpfennigteile. A. Suhle, Richtpfennig i F. Frhr v. Schrötter, Wörterbuch der Münzkunde, 1930, s. 566. Utråknat i metriskt mått blir vikterna för mynten resp. valörer 27,0 13,7 och 6,6 g. Jfr de legala värdena = resp. 28,3 14,2 och 7,1. K. A. Wallroth, Sveriges mynt 1449—1917, 1918 (Num. Medd. XXII), s. 151.

a, 100 Rdr i svenske 1 Skillinger til Værdie	117 Rdr 88 β .
b, 100 ditto..... 1/2 ditto ditto	119 » 60
c, 100 ditto 1/4 ditto..... ditto	113 » 27
Er	350 rd 79 β .

hvorefter i Durchschnitt 100 Rdr af ovenstaaende Kobber-Mynter udfalder i danske Kobber 1 Skillinger til Værd af 116 Rdr 90 $\frac{1}{3}\beta$, hvilket i Forening med de specificerede 3de Kobber Mynter hermed overleveres.

Mynten den 8de Februari 1809.

Underdanigst
af
H. I. A. Branth

Til
Hans høigrevelige Excellence, Hr Stats-
Finants- og Commerce-Minister
Greve af Schimmelmann.

Bilag 4

Underdanigst Pro Memoria.

Naar de efter Placaten af 25de September 1807 udmyntede 4te Skillinger af Gehalt 4 Lødig og Marken fiin til 15 Rdr, som slettere end Specie-Banko 62 $\frac{6}{37}$ Pro-Ctto,²⁸ skulle ved Reduction gives et Forhold hvorved de nermode sig til circa 50 ProCtto ringere end sidstbenevnte SpecieMynt for under denne Egenskab tillige som en Skillemynt at circulere udi Sverrig ved Siden af dette Riges Kobber 1, $\frac{1}{2}$ og $\frac{1}{4}$ ^{de} Skillinger, saa er dette Formaal nermest at treffe paa den Maade at bemeldte 4te Skillingsstykker nedsettes til $3\frac{3}{4}$ Skilling, hvorved Marken fiin udbringes til 14 Rdr 8 β og Forholdet af Bank-Species bliver derefter, at 100 Rdr af disse er al Pari med 152 $\frac{1}{37}$ Rdr imod hine.

Nermere kan man ej kome Hensigten uden en større Brøks Frembringelse, der sandsynlig ville bevirke Irrelse og Confusion i Circulationen, hvorimod indtil $\frac{1}{4}$ ^{de} Skillings Inddeling det mindre formeentes befrygteligt, fordi Sverrig har, som berørt, $\frac{1}{4}$ ^{de} Skillinger i Kobber til i heel Tal-Værd at fylde Inddelingen; hvilket er den Opløsning ieg kiender nermest hensigtsmæssig at fremsætte til underdanigst Besvarelse paa Deres Excellences mig givne muntlige Opgave i Gaar.

Mynten den 9de Februari 1809.

H. I. A. Branth

Til
Deres højgrevelige Excellence, Herr Stats-
Finants og Commerce-Minister,
Greve af Schimmelmann.

²⁸ 4 skillingens finvikt = 0,649 gr, specieriksdalerns = 25,28 gr. J. Wilcke, Specie-, Kurant- og Rigsbankdaler, 1929, s. 70.

1 riksdaler i 4 skillingar = 15,576 gr. — Vägningar av resp. valörer i Kungl. Myntkabinettets samlingar har bekräftat att justeringen av skillingvalörerna är mycket ojämn.

Bilag 5

Die Nachtheile bey der Berechnung und Benennung des Schwedischen Geldes nach Banco werden folgende seyn:

Im gantzen Gothischen Reich so wie überall aufm Lande wird nicht nach Banco sondern nach Rigs Gield Zeddlen gerechnet,²⁷ mit hin kent der Bauer wo der Soldat und Officier einquartirt wird diese Berechnung nicht, und noch weniger versteht unsere Armée Dänsches Geld nach Schwedisch banco zu berechnen und zu schätzen. Wenn auch banco Müntze zu Schwedischen Schilinga reducirt wird, so wird die Berechnung für den gemeinen Mann zu complicirt und die kleinsten Zetteln zu 12 und 8 Schilinga gelten 36 und 24/;dansch Geld welches zu gross ist um in Löhnungs Gelden auszugeben, und sehr schwierig zu wexeln werden wird.

Wenn dahingegen Rigs Gield Münz zur Basis angenommen wird, und dann 1 Rdr. Rigs Gield zu 1 Rdr Dänsch courant angeschlagen und al pari gemacht wird, so fällt alles ins natürliche und simple, den so gilt 1 Rdr Rigs Gield der auch 48 Schillinge hat — 96 β dansch und ein Zettel auf

24 Schilling	—	gilt 48 β dansch
16 »	— —	32 »
12 »	— —	24 »
und 8 ²⁸ »	— —	16 »

Durch diese Zetteln kan man alle Summe mit Hülfe von 4 β courant ausmachen, und der Schwedische Bauer sowie der dänsche Soldat verstehen sich gleich wenn man nur allein sagt dass 1. Schilling schwedisch 2 β dänsch ausmachen

Ausserdem steigt und fällt Banco nach den Cours. Rigs Gield dahingegen ist und bleibt unveränderlich
Copenhagen

d 13. feb 1809.

unterthänigst
Haxthausen.

Bilag 6

Allerunderdanigst Forestilling.

Efter Deres Majestæts allernaadigste Befaling har jeg confereret med Hr. Generalmajor Haxthausen om det Betalingsmiddel, som en Dansk Armee i Sverrig kunde betjene sig af; og i Følge deraf ti lFeltkommissariatet indgivet det hermed allerunderdanigst vedlagte Forslag.

Dette gaar i det Væsentlige ud paa, at der, paa Grund af en i den Henseende udstædt allerhøjeste Bekjendtgjørelse, skulde udstædes paa svensk et Repræsentativ, der skulde lyde paa Banco-Species, som den Pengesort, der kom nogen

²⁷ I en uppsats i Almanach för året 1837. »Om det nya Silfver-, Koppar- och Sedelmyntet» säges att i Småland, Västergötland m. fl. orter räknas i daler silvermynt, dalern till 8 sk riksgälds, men att av Närke m. fl. delar i Svea rike räknas i daler kopparmynt, dalern till 32 öre riksgälds.

²⁸ 8 sk. riksgäldssedlar fanns icke (men väl 8 sk. bankosedlar).

Dansk nærmest, nemlig Species; og udstædes efter det Forhold af 150 r DCour. til 100 r Svensk Bco, det samme Forhold, hvori de svenske Rigsgjeldssedler staae til bemeldte Banco.²⁹ Hvorhos jeg tillige yttrede den Formening, at dette Betalingsmiddel ikke skulde bruges førend en Deel af Landet var indtaget, og indtil da bruges Banksedler, der ere bekjendte nok i Sverrig, og i al Fald svenske Sedler, Piastres eller Species.

Hr. Generalmajor Haxthausen har dermod anmærket, at i det hele gothiske Rige, saavel som overhoved paa Landet regnes ikke efter Banco, men efter Rigsgjeld, saa at hiin Beregningsmåde vilde medføre Besværlighed for Soldaten. Rigsgjeldsedler derimod bleve, naar man forresten beholdt det af mig antagne Mellemforhold, liig Dansk Courant, og en Skilling svensk liig 2 Skill. dansk.

Denne Modification, som, efter hvad Localkyndige paastaae, vilde lette de daglige Omsætninger, især i det mindre, formener jeg da kunde bruges ved de Sedler, som kom til at lyde paa Skillinger og paa 3 r. Skulde derimod et større Repræsentativ være fornødent, holder jeg for, at det uden at medføre Vanskelighed, kunde lyde paa Banco-Species.

Idet jeg allerunderdanigst skulde indstille denne Sag til Deres Majestæts Allerhøjeste Resolution, maa jeg tillige bede mig allernaadigst autoriseret til, igjennem Finants-Collegiet at træffe de til Udførelsen fornødne Foranstaltninger, baade i Henseende til Valutas Nedlæggelse i Banken for Indløsningen, som til betimeligen at foranstalte disse Sedler forfærdiget.

d. 15 Febr. 1809

E. H. Schimelman

Vi bifalde Allernaadigst at en passende Sum i Repræsentativer paa 2 Rdl Banco-Specie og 20 Rdl Banco-Specie, beregnet til 3 Rdl. og 30 Rdl. Dansk Courant, holdes i Beredskab for i paakommende Tilfælde at bruges som Betalingsmiddel i Sverrig, og til den Ende forfærdiges efter den allerunderdanigst fremlagte Prøve. Men ved Siden heraf vil et Betalingsmiddel for mindre Summer blive uomgængelig nødvendigt, og dette kunde efter Omstændighederne passeligt lyde paa Rigsgjelds-Skillemyndt al pari med Dansk Courant Skillemynt. Vi vente i saa Henseende Dit nærmere allerunderdanigste Forslag, om et saadant Repræsentativ maaske kunde udfærdiges lydende paa Daler Sølvemyndt, samt om noget paa endnu mindre Sum skulde være nødvendigt. Ligesom Vi herved allernaadigst ville have Dig bemyndiget til foreløbigt at foranstalte forbemeldte Repræsentativers Forfærdigelse, saa er Du og i Kraft heraf bemyndiget til, i sin Tid naar Repræsentativerne virkeligen skulle sættes i Brug og Omløb, at foranstalte giennem Vort Finantscollegium, at det til Indløsningen fornødne Valuta nedlægges i Banken.

Kiøbenhavn, d 17de Februar 1809

Friderik R

²⁹ Den danska kursen hade 1807 ett medelvärde på nära 147 % d. v. s. den motsvarade ungefär de svenska riksgäldssedlarnas kurs gentemot speciedalerin, Wilcke, senast a. a. s. 254.

Bilag 7

Forslag

til et Betalingsmiddel for den
danske Armee i Sverrig

Naar det kommer an paa at angive et Betalingsmiddel for en dansk Armee i Sverrig, hvilket kunde træde i Stedet for Svenske eller ogsaa rede Penge, og bruges baade i dette Tilfælde, samt ellers i Handel og Vandel mellem Sverrig og Danmark, saa møder derved nogen Vanskelighed i Henseende til den forskjellige Pari-Sølv- og Cours- Værdie af de forskjellige Repræsentativer og Myntsorter i begge Stater.

Dog have de begge en Pengesort, som næsten har ens Værdi, nemlig i Danmark: Species, og i Sverrig: Banco-Species, der atter kan regnes lige med Hamborger Banco; thi Forskjellen imellem den Svenske Species-Rigsdaler, som efter Myntfoden er 1 β bedre end Hamborger Banco,³⁰ kommer i sig selv kun i liden Betragtning, og endnu mindre i store Handelsaffairer, hvor denne Forskjel ved Coursens temporære Bestemmelse ganske forsvinder.

Den under den nu regjerende Konge i Sverrig udgivne Forordning af 4de November 1802 er det egentligen, som har reguleret Rigets Pengevæsens Tilstand, og denne maatte man vel lægge til Grund, naar man vilde sætte et passende Betalingsmiddel i Omløb, der tillige havde en Værdi som danske og svenske Penge.

Der circulere nu i Sverrig to af Regjeringen erkjendte Pengesorter nemlig Rigsdaler Banco-Species og Rigsdaler Rigsgjeld men den egentlige af Staten erkjendte Pengesort er Banco-Species; Rigsgjeldssedlerne, ihvorstor den Summe end er, som deraf er sat i Omløb, ansees kun som et Betalingsmiddel.³¹

Forholdet mellem disse to er saaledes fastsat, at 100 rdlr Banco-Species give 150 rdlr Rigsgjeldsedler, eller som 2 til 3. Dette Forhold følges uden Undtagelse i alle offentlige og private Betalinger.

Den eneste Mynt, der cyclerer i Sverrig som autoriseret Pengesort er Banco-Species; nemlig Rigsdaleren inddeelt i 48 Skilling, og til Bequemmelighed ere prægede 16—12 og 8 β Species, og paa samme Summer udstædt Sedler.³²

Der er tillige indført en Kobber-Skillemynt som Bank-Valuta, nemlig paa 1 Skilling 1/2 β 1/4 β 1/12 β Banco Species.

De af Banken udstædte Sedler, hvoraf kun en vis Summe skal sættes i Omløb,³³

³⁰ 1 hamburger banco = $47\frac{5}{12}$ skilling specie, rdr specie = $48\frac{7}{12}$ skilling hamburger banco, d. v. s. drygt en dansk skilling mer än mynträkningens skillingtal. Sveriges Riksbank V, 1668—1924 (1931), s. 147.

³¹ Riksgäldssedlarna voro aldrig lagligt betalningsmedel. E. Heckscher, Sveriges ekonomiska historia II, 1949, s. 789.

³² 12 skilling specie = 1/4 rdr specie präglades icke.

³³ Till belysning av detta textställe har bankokommissarie Torgny Lindgren gjort en efterforskning i Riksbankens arkiv med följande resultat:

»Enligt bankoreglementet den 23 januari 1779, § 1, skulle banken i redbar fond äga tre fjärdedelar av den utelöpande sedelstocken, d. v. s. sedlarna finge utgöra en tredjedel mer än den redbara fonden. Denna bestämmelse blev formellt *suspended* först 1810».

Dessa troligen äldsta sedeltäckningsbestämmelser i Sverige synes trots deras stora betydelse lika litet det, som nedan not 35 anføres om silverexportförbudet, ha tagits i betraktande vid diskussionen om Sveriges valutahistoria under tiden 1776—1810.

ere hidindtil virkelig ved Forevisning i Stokholm blevne realiserede med rede Species, ligesom Tilfældet her er med Kjøbenhavnske og Altonaiske Species-bankers Sedler.³⁴ Men da Udførselen af Sølvmynt fra Sverrig er forbuden,³⁵ saa har den Svenske Banco-Species en Cours mod Hamborger Banco, som ikke beroer blot paa Sølvværdie eller paa Handelsbalance og andre Omstændigheder. Det Svenske Banco har til adskillige Tider gjeldet betydeligen mindre end Hamborger Banco; og nu, da Communicationen mellem Tyskland og Sverrig er næsten spærret, taber det 12 til 14³⁶ procent, uagtet betydelige Summer af Piastres ere sendte som Subsidiar fra England til Sverrig.³⁷

Sammenligner man det Danske Courants Pari-Værdi med det Svenske Banco, saa bliver Forholdet: 100 rdlr Banco-Species for 125 rdlr Dansk Courant, altsaa 125 r D.C. for 150 r Rigsgjeld; hvilket ogsaa er det Forhold, hvori disse Penge-sorter i Freden sædvanligviis staae til hinanden.

Antager man 100 rdlr Hamborger Banco at svare til 114 rdlr Svensk Banco saa gjelde de 171 rdlr Rigsgjeldssedler, og naar man antager den nuværende Danske Cours til 200 mod 100 rdlr Hamborger³⁸ Banco, saa blev Rigsgjeldssedlerne endnu omtrent 11 procent bedre end Dansk Courant.

Med Hensyn til disse Bemærkninger skulde jeg formene, at det efter Omstændighederne var bedst, at det Betalingsmiddel, som naar den Danske Armee var indrykket i Sverrig, blev, efter en af Hans Majestæt Kongen udstædt Bekjendtgjørelse, autoriseret som Penge, udstædtes paa Banco-Species, efter det Forhold af 100 rdlr Svensk til 150 rdlr Dansk Courant, saa at altsaa Dansk Courant og Rigsgjeld kom til at staae lige; derved lettedes alle Beregninger, og de samme Evaluationer af Repræsentativer vilde finde Sted, som man nu i Sverrig er vant til. Da Rigsgjeldssedlerne efter Pari ere 12 procent slettere, men efter den nærværende Cours 12 Procent bedre end Dansk Courant, saa stod det Forhold af 150 til 100 midt imellem. Det er vel næppe at vente, at den Danske Cours vil under Krigen nærme sig Pari mere; men skulde det vorde Tilfældet, at det foreslagne Forhold medførte Tab, saa vilde man til den Tid vel finde Midler til at afværge dette ved at indløse de udstædte Sedler med Species eller Banco. Thi dersom det Betalingsmiddel, der skal indføres, afveeg for meget fra den Værdi, som det maa antages for i Handel og Vandel, saa vilde dets Antagelse finde Vanskelighed, hvorimod den tvungne Fordeel, som skulde flyde deraf, vil kun lidet komme i Betragtning.

Dersom det foreslagne Betalingsmiddel saaledes Allernaadigst approberedes, saa maatte der nærmere bestemmes, hvorledes denne Plan skulde sættes i Udøvelse.

³⁴ Den 1788 upprättade Schleswig-Holsteinische Speciebank i Altona upphörde med silverutväxlingen först i augusti 1812, Wilcke, senast a. a. s. 168. Den Danske og Norske Speciesbank i Köpenhamn grundades 1791, a. a. s. 178.

³⁵ De 1742 (se Modée III, s. 1871) och 1744 (a. a. s. 2148) utfärdade förbuden mot export av silvermynt gällde ännu vid denna tid att döma av omtryck av förordningen från 1811. Vålligt meddelande av bankokommissarie T. Lindgren.

³⁶ Medelkursen 1808 på hamburger banco var 53,87 skilling eller c:a 13,5 %s »Tab». Sveriges Riksbank, V, s. 150.

³⁷ Det engelska subsidiesilvret köptes av banken mot sedlar. S. Brisman, Tiden 1803—1834. Sveriges riksbank IV, 1931, s. 10.

³⁸ I december 1808 var kursen på 100 rdr hamburger banco 129 rdr dansk Courant. Wilcke, senast a. a. s. 254.

Jeg holder for, at disse Repræsentativer først skulde sættes i Omløb i Følge en i Danmark og Sverrig udstædt Kongelig Bekjendtgjørelse, der var undertegnet af Hans Majestæt Kongen, men at de blot skulde bruges af Feltcommissariatet Til Betalinger i Sverrig og de der indrykte Troppers Sold, at de dernæst, for at faae nogen virkelig Værdi, skulde funderes paa en Sikkerhed, saa at en Fond i Courantsedler eller Skatkammerbeviser blev deponeret ved Courantbanken eller det Institut, som det blev paalagt at indløse dem; og skulde denne Fond enten ganske eller for en Deel være liig den Summe, som Feldcommissariatet udgav af de ny Repræsentativer.

Disse Repræsentativer burde vel paa Svensk lyde saaledes:

- » Udstædt efter Hans Majestæt Kongen af Danmark og Norges Allerhøjeste
- » Autorisation for 2 Rdlr Banco Species, hvorfor ved Courantbanken i Kjøbenhavn er nedlagt Valuta for 3 Rdlr Dansk Courant, som deraf paa Forlangende
- » udleveres til Ihændehaveren.
- » I det Kongelig Danske Feltcommissariat 1809.»

og nedenunder paa Dansk:

- »Valuta for 3 rdlr Dansk Courant udleveres herfor af Banken»

En saadan Seddel vilde da komme til at see ud som hoslagte Prøvetryk udviser. Af de mange forskellige Summer, hvorpaa Sedler udstædes i Sverrig, kunde man vælge 2 rdlr og 10 rdlr Banco Species, der i Dansk Courant vilde udgjøre 3 og 15 rdlr. Større Sedler vilde sjeldner være anvendelige og det var vel rigtigst og for at fremme Forfærdigelsen nødvendigt, at indskrænke sig til saa faa Sorter som muligt.

Af Sedler, som lyde paa Skillinger, var det især af Vigtighed at have et Forraad til de smaa Udtællinger og til Soldaternes Sold, uagtet det medtager megen Tid at forfærdige dem, og er forbunden med Besværlighed at føre mange af dem med sig. I Begyndelsen vilde det være vanskeligt ved smaa Betalinger at faae Skillemynt tilbage og endnu vanskeligere at faae Sedler vekslede. Førend Krigen var saavel den liden Speciesmynt som Kobbermynt aldeles forsvunden af Omløbet i de Svenske Naboprovindser. Reisende og andre vare nødte til endogsaa at deponere smaa Sedler paa Skillinger paa Stationerne i Værtshusene for at faae en Betaling bragt tilveje.³⁹ Vedvarer denne Tilstand endnu, saa vil man ved enhver Omvexling eller Udgift i det Smaa møde Vanskeligheder, hvortil i Begyndelsen vil komme Mistillid og Utilbøjelighed til ethvert ubekjendt Repræsentativ. Og jeg skulde derfor troe, at den mindste Summe paa de Sedler, Feldcommissariatet skal udgive komme til at lyde paa, maatte ikke være lavere end den de ringeste Svenske Sedler lyde paa, nemlig 8 Skilling Species eller 24 skl. D.C. Forresten maatte vel Ordene paa disse Sedler være mutatis mutandis de samme som paa Dalersedlerne. Hvad Tid disse smaa Sedlers Forfærdigelse vilde medtage indseer man ved at betragte, at 20,000 r Banco-Species eller 30,000 rdlr Courant udfordre 120 000 St. hvortil medgaar over 40 Riis Papiir.

Ved denne Sag kommer ogsaa i Betragtning den Skillemynt, som circulerer i Sverrig og den som ved Feltcommissariatets Udgifter skulde træde i dens Sted. Den Svenske i Sølv eller Kobber udstædte Skillemynt paa 1, 1/2 og 1/4 Skill.

³⁹ Jfr Nils Ludvig Rasmusson, Myntförhållanden i Sverige 1796. N. N. U. M. bl. 1950, s. 81—87.

Species er omtrent 16 procent bedre end den Danske Kobbermynt,⁴⁰ naar man bedømmer begge Mynter efter den Quantitet af Kobber som de indeholde. Da nu Prisen paa Kobber er stegen saa betydeligen,⁴¹ saa kunde man ikke vente nogen Fordeel ved at udpræge en saadan Kobberskillemynt og der er intet Paafaldende i, at den Svenske Kobbermynt ligesaavel som den Danske forsvinder af Omløbet.

Den Danske Skillemynt, hvorefter man her paa Stedet har nogen Forraad og som var brugelig i Sverrig, vare 4 Skillingerne, som ere udmyntede til 15 rdlr M^ø fiin, hvorefter 162 rdlr deraf ere liig 100 rdlr Banco Species.⁴² Man kunde vel antage, at det ikke vilde have Besværlighed at disse gaves Cours i Sverrig saaledes, at 12 Skill. af dem gik for 4 Skill. Svensk Species, hvilket om det Allernaadigst bifaldes, maatte publiceres i den Kongelige Bekjendtgjørelse. Paa denne Maade blev det ovenfor i Forslag bragte Forhold ogsaa bestaaende i Henseende til Skillemynten; 4 sk. Dansk svarede til 2 Skilling Rigsgjeld; og omendskjønt Pariværdien afveeg endeel fra den dem tillagte courserende Værdie, saa vilde dog vel deres Antagelse og Omsætning ikke finde stor Vanskelighed, saa meget mindre som den Danske Skillemynt altid har været meget brugt i de Svenske Provindser hvorigennem den Norske Posttour har gaaet.⁴³

Fremdeles forekommer det mig, at det ikke er af ringe Vigtighed at bestemme Tiden, naar der skal begyndes med at indføre et saadant Betalingsmiddel i Sverrig. Maatte jeg herover yttre min uforgribelige Mening, saa skulde den Allerhøjeste Kongelige Bekjendtgjørelse, som fastsatte dette, ikke udgaae førend den Danske Armee havde indtaget og besat en ikke ubetydelig Deel af Landet. Saalænge dette ikke var Tilfældet, var det vel hensigtsmæssigt at bruge Danske Banksedler, der for den lige overfor liggende Kyst ere noksom bekjendte og i Freden søges, samt af Skillemynt de Danske 4 Skillinger. Dette vilde neppe finde Vanskelighed, naar de anses liige med Rigsgjeldsedlerne.

Skulde det findes nødvendigt, saa kunde der i Begyndelsen ogsaa leveres en Summe af Svenske Sedler, af Piastres og af Species til Udgifter for Armeen. Men saasnart det af Hans Majestæt autoriserede Betalingsmiddel var sat i Omløb og Skatterne samt Oppebørslerne af de i Besiddelse tagne Provindser vare afleverede til Hans Majestæt, saa vilde det være af megen Nytte, naar dette Betalingsmiddel deri blev antaget og især hvis der aabnedes et Handelssamqvem mellem Danmark og de indtagne Svenske Provindser; saa vilde dets frivillige Antagelse og Omsætning møde endnu mindre Vanskelighed.

E. G. Schimelman

⁴⁰ Se ovan s. 170.

⁴¹ Se om höga kopparpriser, A. W. Stiernstedt, Om kopparmyntningen i Sverige (1863), s. 425. H. G. Porthan, Brev till samtida II, s. 61 (1912). Rasmusson, senast a. a. s. 84.

⁴² Se ovan s. 170.

⁴³ E. Sommarin, Det skånska jordbrukets ekonomiska utveckling, 1801—1914 I, (1917) s. 44 not 1. För en senare tid, omkr. 1815, se om danskt pappersmynt i Skåne, Lars v. Engeström, Minnen II, (1876) s. 240, not. och K. V. Lillicrona, Johan Christopher Toll I, (1849) s. 297. — Postvägen Helsingör—Hälsingborg—Svinesund gick genom Halland, Västergötland och Bohuslän, Hans Berrum: Norges Posthistorie 1720—1814 (Kria. 1906) s. 241—268.

Bilag 8

Geheimstatsminister Grev Schimmelmänn andrager, at ifølge de erholdte Efterretninger er der siden 1772 intet Repræsentativ udfærdiget i Sverrig under Navn af Daler Søilvermyndt;⁴⁴ ej heller bruges den som Regningsmynt, men blot i Retssager;⁴⁵ i de Forordninger af Aarene 1802 og 1803,⁴⁶ som Greven har kundet overkomme, angaaende det svenske Penge- og Myntvæsen, bruges heller ikke denne Benævnelse, derimod omtales deri, at Banken maa til Bequemmelighed udfærdige Sedler paa Kobber Skillemynt.⁴⁷ Fremdeles findes i de paa Skillinger udstædte Sedler, saavel i Banco-Species som af Rigsgielden, ikke denne Benævnelse anført, hvilket allernaadigst vil erfares af de vedlagte 2de Stykker, hvoraf den eene lyder paa 12 Skilling Banco-Species eller 36 Sk.d.C., og den anden paa 12 Sk. af Rigsgields-Numerairet eller 24 Sk.d.C., naar nemlig det i Grevens allerunderdanigste Forestilling af 15de Feb. sidstleden antagne Forhold, hvorefter Rigsgieldsedlerne skulde gaae al pari med dansk Courant, bibeholdes. Greven anseer det derfor mest passende, at Repræsentativerne for Skillemynt kom til at lyde paa Rigsgieldspenge, de mindste paa 8 Sk. svensk eller 16 Sk. dansk, og om fornødent giordes, endnu eet Slags enten paa 12 Sk. eller 16 Sk. svensk, hvilket ogsaa er overeensstemmende med Generalmajor Haxthausens Yttring.

Bilag 9

Vi bifalde Allernaadigst at de mindre Banksedler, som i fornødent Fald skulde afbenyttes i Sverrig, maae ifølge Dit Allerunderdanigste Forslag af 27de f.m. udfærdiges paa 8 og 16 β Rigsgields Mynt, lige med 16 og 32 β dansk Courant efter de herhos tilbagefølgende Prøve Aftryk som Vi Allernaadigst approbere.

Befalendes Dig Gud.

Givet i Vort Hovedqvarteer i Kiøbenhavn d. 6te Marts 1809

Friderik R

Til

Os elskelige Geheimstatsminister
Ridder af Vort Elefantorden Storkors af
Vort Dannebrogorden Greve Schimmelmänn.⁴⁸

⁴⁴ Bör vara 1776, ej 1772.

⁴⁵ Avser lagtexternas bötesbelopp etc. utsatta i daler och mark. I den mån 1734 års lag ej ersatts med ny, kvarstår fortfarande dylika bötesbelopp.

⁴⁶ Se förteckning över dessa förordningar i H. Bukowski, Samling af svenskt och utländskt sedelmynt, 1886, s. 92 ff.

⁴⁷ Sedlar på 14 och 10 skilling i kopparskiljemynt enligt kungl. förordningen 4/11 1802.

⁴⁸ Efter at ovenstående var sat, er udgiveren blevet gjort opmærksom på en artikel af Erik Gamby: »Invasionsmynt» (»Bankvärlden» årg. 38 nr. 10 og 11. okt. nov. 1948 s. 193—4, 220 og 227), hvor et afsnitt 6 (s. 227) kort omhandler disse sedler.

49) Tillägg till s. 162.

Den s. 162 nævnte Depositocasse blev oprettet 13. nov. 1799 med særlig direktion. Den skulde træde i stedet for den danske og norske Speciebank (octroi 16. febr. 1791), indtil denne igen kunde virke som forhen. Den gav lån mod sikkert pant og 4 % rente. Dens virksomhed blev indskrænket ved plakat 12. nov. 1802, og ved forordning 5. jan. 1813 bestemtes, at den skulde ophøre, så snart Rigsbanken var sat i virksomhed.

SUMMARY

Georg Galster: The Danish-Swedish War-Notes.

During the war between Sweden and Denmark-Norway (Febr. 29th 1808—Dec. 10th 1809) Frederic VI planned to transfer the Danish army to Scania at the beginning of 1809, as a hard winter built an ice-bridge over the Sound. With a view to this enterprise it was the intention to issue notes which were to be used as payment by the Danish soldiers during their billeting with the farmers in Scania. These notes were to cover both Danish and Swedish money, and at the request of the Danish Minister of Finance, Count Schimmelmann the Younger, careful computations of the suitable rate of exchange and the prevalent value conditions were set afoot. The favourable moment was allowed to pass, and the invasion was abandoned. As a reminder of the hostilities, however, 6 unapproved and 3 approved notes are extant. The former had remained in the possession of Jonas Collin, member of the Finance Board; later it was auctioned in Copenhagen, in 1899, and the purchaser presented it to the Bank note collection of the Rigsbank (now in the Royal Coin Cabinet, Stockholm); the latter, consisting of a few copies, were among other documents in the Danish State Archive, which presented a set to the Royal Collection of Coins and Medals in Copenhagen, in 1899. Mr N. L. Rasmusson, Keeper of the Royal Coin Cabinet, and Mr. Torgny Lindgren, Head of the Cash Department of the Riksbank, Stockholm, have kindly commented on the information furnished by the documents here discussed, dealing with the confused state of Swedish monetary affairs during the war.
